Kulturutskottets betänkande 1982/83:3

om statens heraldiska verksamhet

Motion

I motion 1981/82:1330 av Tore Nilsson (m) yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära vidtagande av åtgärder för omorganisation av den statliga heraldiska verksamheten och nedbringande av de onödigt stora kostnaderna för densamma.

Motionären anför, att då statens heraldiska verksamhet omorganiserades år 1953 riksdagen förutsatte att verksamheten skulle vara självfinansierad genom inflytande ersättningar från de heraldiska uppdragen. Denna förutsättning har aldrig uppfyllts, särskilt ej under senare år, då uppdragen ej givit full sysselsättning. Organisationen för verksamheten har varit onödigt stor och alltför kostnadskrävande. Motionären anför också att kritik riktats mot handläggningen av ärendena hos den heraldiska sektionen inom riksarkivet och statens heraldiska nämnd.

Motionären anser att såväl den heraldiska sektionen som den heraldiska nämnden skulle kunna avskaffas. Ärendena skulle liksom i Danmark kunna handläggas av en arvodesavlönad heraldisk konsult eller som i Finland av en arkivarie som tillhör någon av riksarkivets sektioner.

Nuvarande organisation

Den nuvarande organisationen av statens heraldiska verksamhet grundar sig på beslut av 1953 års riksdag (prop. 1953:75, SU 1953:96, rskr 1953:221). Verksamheten handhas av riksarkivets heraldiska sektion och statens heraldiska nämnd. Sektionen och nämnden har enligt gällande instruktion (SFS 1967:106, senast ändrad 1977:555) till uppgift att handha statens heraldiska verksamhet och att främja heraldisk forskning. Bland den heraldiska sektionen och nämndens åligganden märks särskilt att tillse att vapen eller heraldiskt emblem, som syftar på staten eller statsmyndighet, utförs i enlighet med heraldiska normer och att i ärende om fastställande av kommunalt vapen på begäran av kommunen verkställa erforderlig heraldisk utredning och avge förslag eller utlåtande.

Utredning eller annan åtgärd på det heraldiska området får utföras även på uppdrag av statlig eller kommunal myndighet eller enskild. För utförda uppdrag utgår ersättning enligt grunder som fastställs av riksarkivet efter samråd med riksrevisionsverket och efter hörande av sektionen och nämnden. I syfte att uppnå en acceptabel kostnadstäckning höjdes timtaxan den 1 juli 1981 till 168 kr. Minimiavgiften för utarbetande av kommunalt

vapen har höjts så att avgiften numera uppgår till 5 500 kr.

De senaste åren har fem personer varit knutna till den heraldiska sektionen. Samtliga har, enligt förutvarande sektionschefens bedömning, till fullo tagits i anspråk för sektionens arbetsuppgifter. Skrivelser har emellanåt måst överlåtas på riksarkivets kansli. F. n. är två anställda verksamma vid sektionen, nämligen en t. f. statsheraldiker och en annan handläggare på halvtid.

Den heraldiska nämnden består av riksarkivarien, som är nämndens ordförande, riksantikvarien och två andra ledamöter som regeringen utser särskilt. En av de sistnämnda ledamöterna utses efter förslag av akademien för de fria konsterna.

Nämnden avgör alltid ärenden om yttrande rörande antagande av kommunalt vapen och i övrigt ärenden av invecklad beskaffenhet eller av principiell betydelse. Annat ärende avgörs av statsheraldikern.

Utredning om den heraldiska verksamheten

Statens arkivstyrelse beslöt i juni 1981 att den heraldiska verksamheten vid riksarkivet skulle ses över. En arbetsgrupp inom styrelsen har därefter verkställt utredningen, som under våren 1982 redovisats i en rapport (1982-03-30, Dnr 1350/B 1).

Arbetsgruppen konstaterar i sina överväganden att en heraldisk verksamhet måste finnas i landet och att riksarkivet intar en sådan ställning, att det är naturligt att verksamheten förläggs dit. Den nuvarande verksamheten och de prognoser, som i dag är möjliga att göra, visar på ett minskande antal arbetsuppgifter. Framför allt kommer kommunernas behov att krympa. Även om man skulle kunna ge den heraldiska verksamheten i landet ökad stimulus, främst på det konstnärliga området, där goda utvecklingsmöjligheter finns, synes det dock i nuvarande statsfinansiella läge mindre lämpligt. I den situationen blir heraldikens framtida organisation vid riksarkivet betydelsefull, anser arbetsgruppen.

Arbetsgruppen har övervägt två huvudmöjligheter i fråga om utformningen av den heraldiska verksamheten. Gruppen förordar ett alternativ som enligt gruppens bedömning skulle innebära att verksamheten får en enhetlig ledning, att kostnaderna nedbringas och att arbetet lättare kan anpassas till de minskade heraldiska behoven. Förslagets huvudsakliga innebörd är att den heraldiska sektionen skulle avskaffas som självständig enhet och att verksamheten skulle överföras till riksarkivets medeltidssektion; chef och tillika statsheraldiker skulle chefen för denna sektion bli. Statens heraldiska nämnd skulle kallas riksarkivets heraldiska nämnd och dess ställning förändras till rådgivande.

Då det gäller avgiftsbeläggningen av den heraldiska verksamheten erinrar arbetsgruppen om att enligt tidigare riksdagsbeslut kostnader för den heraldiska verksamheten skall bestridas av inkomna medel. Efter hand har

en uppluckring av denna princip skett, något som statsmakterna accepterat. Dagens situation är den, uttalar gruppen, att endast ca 12 % av utgifterna täcks av särskilda inkomster. Gruppen har mot denna bakgrund diskuterat om det inte vore mer realistiskt att helt ta bort kravet på inkomsttäckning av verksamheten. Ett sådant ställningstagande skulle dock gå emot statsmakternas markerade strävan att genom avgiftsbeläggning söka täcka vissa av verkens kostnader. Alla inslag i den heraldiska verksamheten, som visningar och korta telefonförfrågningar, kan emellertid inte avgiftsbeläggas och det är inte möjligt att fordra att övriga ärenden då skulle finansiera hela verksamheten. Arbetsgruppens förslag i denna del innebär att kravet på självfinansiering av den heraldiska verksamheten avskaffas och att i stället riksarkivet får ta in de inkomster på denna verksamhet som är möjliga och skäliga efter en i samråd med riksrevisionsverket utarbetad taxa.

Statens arkivstyrelse och statens heraldiska nämnd har biträtt arbetsgruppens förslag. I skrivelse till regeringen i juni i år har styrelsen hemställt om beslut i enlighet med förslaget.

Ärendet remissbehandlas f. n. i utbildningsdepartementet. Remisstiden utgår den 16 november 1982.

Utskottet

Statens heraldiska verksamhet handhas av en heraldisk sektion vid riksarkivet och av en särskild nämnd, statens heraldiska nämnd. Den som är chef för sektionen kallas statsheraldiker. För uppdrag som utförs åt myndighet eller enskild utgår ersättning enligt taxa.

Under de senaste åren har fem personer varit knutna till den heraldiska sektionen. F. n. tjänstgör där dock bara en t. f. statsheraldiker samt på halvtid en annan handläggare.

Motion 1330 (m) syftar till en nedskärning av den organisation som handhar den heraldiska verksamheten. Motionären påpekar i motionsmotiveringen bl. a. att det av statsmakterna uppställda målet att verksamheten skulle vara självbärande aldrig har uppfyllts. Särskilt under senare år har de uppdrag som getts åt den heraldiska sektionen inte givit befattningshavarna full sysselsättning, anför han.

Sedan motionen väcktes har en arbetsgrupp lagt fram ett förslag rörande den heraldiska verksamheten vid riksarkivet. Förslaget, som underställts regeringen, remissbehandlas f. n.

Förslaget innebär bl. a. att den heraldiska sektionen skall avskaffas som självständig enhet och att den heraldiska nämnden skall förändras till rådgivande med namnet riksarkivets heraldiska nämnd. En närmare redovisning för förslaget har lämnats i ett tidigare avsnitt av betänkandet.

Enligt utskottets mening ligger det förslag som framlagts rörande den heraldiska verksamheten i linje med motionens syfte. Regeringens prövning

av ärendet bör inte föregripas. Motionen bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1981/82:1330.

Stockholm den 9 november 1982

På kulturutskottets vägnar
ING-MARIE HANSSON

Närvarande: Ing-Marie Hansson (s), Tyra Johansson (s), Karl-Eric Norrby (c), Lars-Ingvar Sörenson (s), Tore Nilsson (m), Catarina Rönnung (s), Maja Bäckström (s), Lars Ahlmark (m), Karl Boo (c), Berit Oscarsson (s), Gunnel Liljegren (m), Eva Hjelmström (vpk), Lars Ahlström (m), Anders Nilsson (s) och Kerstin Anér (fp).

GOTAB 72909 Stockholm 1982